

Thomas Bernhard'ın Viyanası

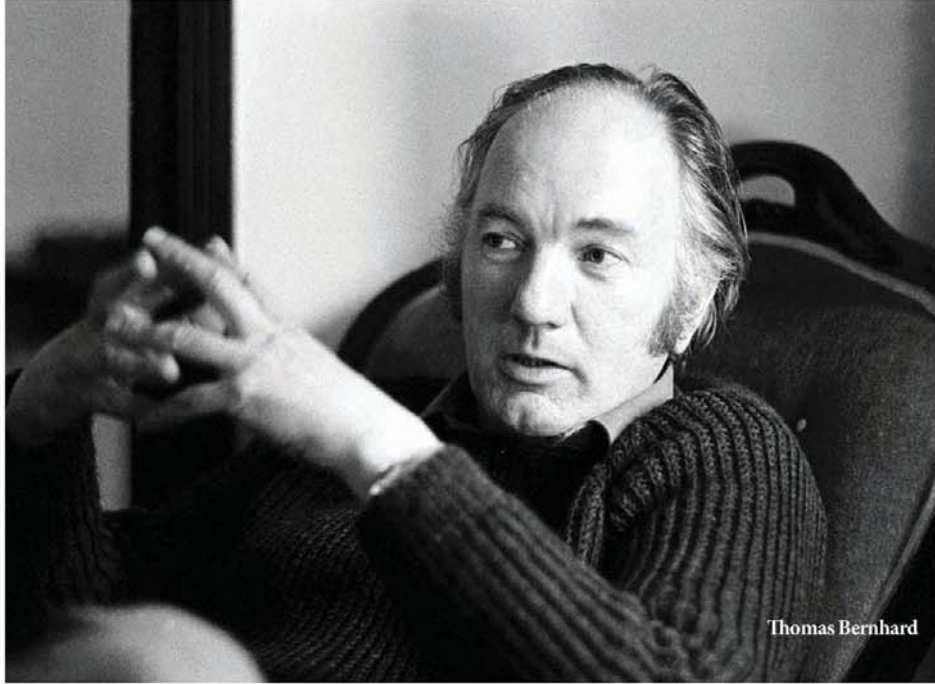
Bize aslında hepimizin payını aldığı o ikiyüzlülüğü, lafı dolandırmadan anlatabildiği için Thomas Bernhard gelmiş geçmiş en cesur yazarlardan biridir

Esin Nisan Yıldırım

A lışkın olduğumuz ve sırf bu yüzden bunaltan fakat terk edemediğimiz mekânlar vardır. Bazen oradan çıkmak için gereken cesareten yoksunuzdur. Bazense çıksak bile aklımız geride bıraktıklarımızda kalır ve oraya dönme ihtiyacı duyarız. Thomas Bernhard'ın 1984 senesinde yayımlanan kitabı *Odun Kesmek*, tam da bu çizgilerde dolanan, yıllar boyu kaçırdığımız kapana gönüllü bir şekilde dönmenin yarattığı duyguları betimleyen gerçekçi bir eser. Yazar için vaktiyle onu şekillendirmiş, sırf bu yüzden içinde boğulduğunu hissettirdiği ve kaçtığı bir yer haline gelen Avusturya, kitabın ana konusudur. Her şeyin başlangıcı, tüm geçmişinin arka planı bu şehirdir. Her şeyin üzerine temellendiği bu şehir bir noktadan sonra klostrofobik bir hal almaya başlamıştır. Aidiyet kavramı, belki de bize öğretilen gibi çok da huzurlu bir yer değildir. Bu aidiyetin insana neler yapabileceğini, kitabın ilerleyen sayfalarında görüyoruz.

"İkisinin de yanlışlığı, diye düşündüm şimdi berjer koltukta, büyük kent Viyana'nın onları adeta kollarını açarak karşılayacağı sanmaları, büyük kent söylendiği gibi kimseye kollarını açmaz, tam tersine onun içine giren mutsuzları, başları peşinde onları dumandan itmeye, yıkıma, yok etmeye çalışır."

Yazarın otobiyografik öğeler taşıyan bu kitabı, seneler sonra Avusturya'ya dönen bir adamın -yazarın aslında kendisi- eskiden tanıdığı Auersberger'ler tarafından bir akşam yemeğine davet edilmesiyse başlar. Bernhard bu daveti kitapta "Aslında bu sanatsal akşam yemeği denilen şey, bir ölü yemeğinden başka bir şey değil" diye aktarır. Yazarın sayfalar boyu tekrarladığı o 'berjer koltuğun' üzerine sanki biz oturur ve bu davete gelen konukları biz göz-

Thomas Bernhard

lememiz. Gösterişli, şahane görünen fakat içten içe sırf bu gösteriş ve büyüklemeden kaynaklanan çürümeyi ve erozyonu yaşayan tipler sarmaya başlar etrafımızı. Bilgi sahibi oldukları konuları, bir toplulukla sırf 'bilgili' diye nitelendirilmek için kullanırlar. Güzel görünümlü birer heykeli andıran bu insanlar, işte tam da bu noktada zaman ve mekân kavramını silikleştirmeye başlar. Çünkü Bernhard'ın üzerinde durduğu bu insan tiplerini, bugün bizim de kendini aydın olarak adlandıran çevrelerde yolumuzun çokça kestiği insanlardır.

"Onları her fırsatta gerçekten insafsızca didik didik etmeye hep bozulmuşlardı, ama her zaman hafifletici bir nedenim olurdu; kendi kendimi daha çok didik didik ediyordum, kendimi hiç konumuyordum, kendimi her fırsatta parçalara ayırıyordum, bunu diyebilirlerdi, dedim kendi kendime berjer koltukta, aynı sakıncasızlık, aynı hainlik, aynı patavatsız davranış biçimiyle."

Bernhard, bir akşam yemeğini en ince detaylarına kadar anlattığı bu kitabında, davet edilen konuklarla yaklaşık otuz sene önce kurduğu ilişkileri de gözden geçirmeye başlar. Otuz sene önce bu ortamda ve bu insanlarda ne bulunduğunu sorgulayıp durur. Vaktiyle yeşeren yakınlıklar, nasıl oluyor da sonradan nefret edilen anılar haline gelebiliyorlardı? Bize önemli şeyler kattıklarını düşündüğümüz, gözümüzde büyüttüğümüz insanlar bir anda toz zerresine dönebiliyorlardı. Tüm bu ilişkileri analiz ederken

Bernhard, aslında kendi yabancılaşmasını, topluma ve bu maskeleye karşı duyduğu tiksintiyi anlatır. Tüm bu yozlaşmayı kabul eden bir adamın bıkkınlığı vardır üzerinde. Belki de gerçeklerle yüzleştikten sonra bu kadar yoğun hayal kırıklığına uğramak, ilk başta dünyadan ve insanlardan çok şey beklemeyi gerekiyordu. Ama Bernhard'ın hayattan ne beklediği değil, ne bulduğuyla ilgilenen bir kitaptır *Odun Kesmek*.

"Herkes her şeyi oynadım hep; tüm yaşamım boyunca yalnız oynadım ve aldattım, dedim kendi kendime berjer koltukta, gerçek, asıl bir biçimde yaşamıyorum, yalnız tasarlanmış olarak yaşıyor ve varlığımı sürdürüyorum, her zaman yalnız tasarlanmış bir yaşamım oldu, hiçbir zaman asıl, gerçek bir yaşamım olmadı, dedim kendi kendime ve bu tasarımı o kadar ileriye götürdüm ki, sonunda bu tasarımı inandım."

Bernhard'ın üslubu bir senfoniyi andırıyor. Kendi bakış açısını ve olayları analiz ediş şeklini sonuna kadar koruyarak, bize de kendi soru işaretlerini fırlatıyor. Yazar cevabı olmayan, ya da cevaplarından tatmin olmadığı soru işaretleriyle boğuşurken, biz okurlar da onu takip etmek zorunda kalıyoruz. Üslubuyla, bizi o çok güvendiğimiz -ya da alıştığımız- işaretleriyle boğuşurken, biz okurlar da onu takip etmek zorunda kalıyoruz. Üslubuyla, bizi o çok güvendiğimiz -ya da alıştığımız- işaretleriyle boğuşurken, biz okurlar da onu takip etmek zorunda kalıyoruz.

Bernhard'ın kelimeleriyle yükseliyor, bazen bekliyor, inişe geçer gibi oluyor fakat yine de son sürat devam ediyoruz. Kendi içinde bir senfoniyi andıran, senfoninin en yüksek noktasında kendiyi hesaplaşıp kitaba noktayı koyan bir anlatım biçimine sahip.

Üretim olarak sanat, tüketim olarak sanat

Thomas Bernhard'ın Viyana'sı ve orada etkileşimde olduğu insanlar yazarı neden bu kadar etkilemiştir? Nedir onu böyle sarsan? Tüm bu sorgulamaların nedeni nedir?

Sanatla ilgilenmek içten gelen ve beslenmesi gereken bir süreçtir. Üzerine sürekli bir şeyler katabileceğiniz, dağarcığınızı genişletebileceğiniz sonsuz bir devinime davetlisinizdir artık. Ama sanatın dallarıyla ilgili herhangi bir bilgi ne zaman bir gösteriş nesnesi haline gelirse, yozlaşma başlar. Bahsettiğim yozlaşma çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. İçeriden kopartılmış, bilginin değerinden ve hayata uygulanmasından çok; o bilgiyi bilmekle övünen topluluklar türemeye başlar. Bu topluluklar -örneğin kitaptaki Auersberg'ler- öyle büyük bir noktaya gelebilirler ki, birçok -özellikle de sanata meraklı- genç insanın gözlerini boyayabilir. Sevdikleri ve içinde bulunmaya can attıkları bu toplulukların belki de sadece bir görüntüden ibaret olduğunu fark edemeyebilirler. Sizi böylesine saydam zincirlere vuran yerlerin farkına varabilmek ve manevra yapıp ora-

ODUN KESMEK
Thomas Bernhard
Çeviren: Sezer Duru
YKY, 2015

lardan kurtulabilmek, keskin bir algı gerektirir. Çünkü büyük gültümsmeleri ve muhteşem yemek davetlerinin ardında, bu insanlar tehlikelidir. Sanatın bir şey bilmekten ziyade, bir şeyler üretebilmek olduğunu unutmuşlardır. Fakat belki de -kitapta da rastladığımız gibi- en tehlikelisi, bu nam-ı diğer sanat savunucularının aslında çok da bir şey bilmediklerinin farkında bile olmamalarıdır. Çünkü yazarın tabiriyle "Hiçbir şey yapmadıkları ve olmadıklarının farkında olan insanlar gibi davranmıyorlar." Bilgiyi sömürmüş, onun üzerinden geçinmiş fakat ona gerçekten ulaşmamış bu insanları, Bernhard'ın kitapta bahsettiği o meşhur berjer koltukta oturarak analiz ederiz. Bernhard, o andan itibaren bizim gözümüz ve kulağımız olmaya başlar. Yazar ve okur arasında bir sınır yoktur artık. O davete zorla giden, gittiğine pişman olan fakat yine de oradan ayrılamayan bizizdir. Oradaki konuşmalardaki görkemli ikiyüzlülüğe tanık olan bizizdir. Ve en sonunda yazarın yazdığı, surata tokat gibi gelen çıkarıma ulaşan da bizizdir:

"Bizler aslında bu nefret ettiğimiz ve ikiyüzlülük etiketini hunharca yaptığımız insanlardan çok da farklı değiliz. Onlarda nefret ettiğimiz her şeyi kendimizde de bulabiliyoruz."

Tüm analizlerin ardından, işte tam da bu özeleştiriyi yapabildiği ve bulunduğu birkaç saatlik daveti 151 sayfaya yedirebildiği, bize aslında hepimizin payını aldığı o ikiyüzlülüğü, lafı dolandırmadan anlatabildiği için Bernhard gelmiş geçmiş en cesur yazarlardan biridir. Yazdığı kitabın en başındaki alıntıyla sonlandırmayı uygun görüyorum:

"İnsanlar daha akıllı kalmayı beceremediğinden, onları unuttuğunda kalarak mutlu oldum."

Voltaire